

Sjukskrivningsbilden i Östergötland

En undersökning av en tremånadersperiod 1980

Per Bjurulf

Håkan Törnevik

Orvar Eeg-Olofsson

En påtaglig tendens i en undersökning av sjukskrivningsdata från Östergötland är att sista sjukskrivningsdag påfallande ofta är en fredag oavsett insjuknandedag. Detta förhållande, skulle kunna ge misstankar om missbruk av sjukförsäkringen men är faktiskt väl förenligt med statistiskt sannolika fördelningen av sjukskrivningsmönstret, om man tar hänsyn till sjukdomspanorama och försäkringsjuridiska regler.

Per Bjurulf är professor i socialmedicin vid Regionsjukhuset i Linköping, Håkan Törnevik, forskningsassistent vid SMHI, Norrköping och Orvar Eeg-Olofsson överläkare och docent i barnneurologi vid barnmedicinska kliniken, Regionsjukhuset i Linköping.

Frånvaro på grund av sjukskrivning påverkas av flera olika faktorer. Sjukdomspanoramata i befolkningen domineras framför allt av övre luftvägsinfektioner, mag- och ryggbesvär samt olycksfall (enl Riksförsäkringsverket, RFV). Frånvaron påverkas också av sjukförsäkringsregler. I den allmänna debatten har man bl.a. framfört att det skulle föreligga ett icke obetydligt missbruk av sjukförsäkringen särskilt beträffande korttidsfrånvaro. För att närmare belysa dessa faktorer i relation till dagens debatt om karensdagar skulle en analys av sjukskrivningsbilden inom ett begränsat område av landet kunna vara av intresse. Sådana uppgifter erhöles

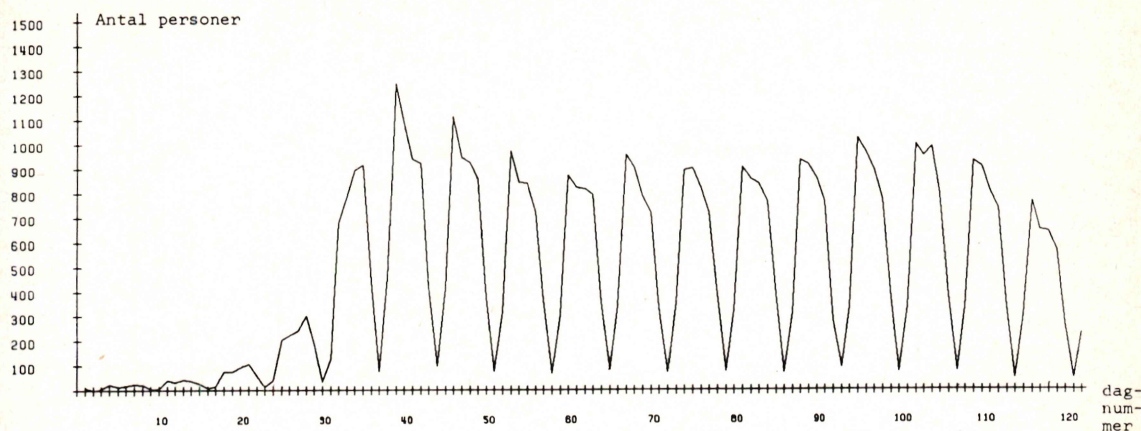
som delresultat i samband med en undersökning rörande relationen sjukdom och väder, som har utförts i samarbete mellan Socialmedicinska institutionen, Regionsjukhuset i Linköping och SMHI. Studien, som påbörjades 1980, var i första hand avsedd att testa om någon relation överhuvudtaget existerade. Som underlag för studien rekvirerades sjukskrivningsdata från RFV gällande Östergötland under fyra månader, augusti till november, 1980. Valet av årstid berodde på att variationerna i vädret är stora under denna tid, och dessutom är perioden fri från större helger. Information erhöles angående den sjukskrivna personens ålder, insjuknandedag, inkomst samt antalet från RFV ersatta dagar.

Insjukningsfrekvensen (incidensdata) under perioden framgår av *figur 1*, där ett frekvensdiagram för korttidsfrånvaro 2–4 dagar redovisas. Den kraftiga uppgången i slutet av augusti är iögonfallande, men är sannolikt en naturlig konsekvens av semesterperiodens slut och skolstarten. I den fortsatta bearbetningen användes därför bara de tre sista månaderna, september till november. Två distinkta drag kunde urskiljas. Dels föreligger det en mycket påtaglig variation av sjukskrivning inom varje vecka med största insjuknande på måndagar och lägsta på lördagar. Detta är genomgående för samtliga veckor.

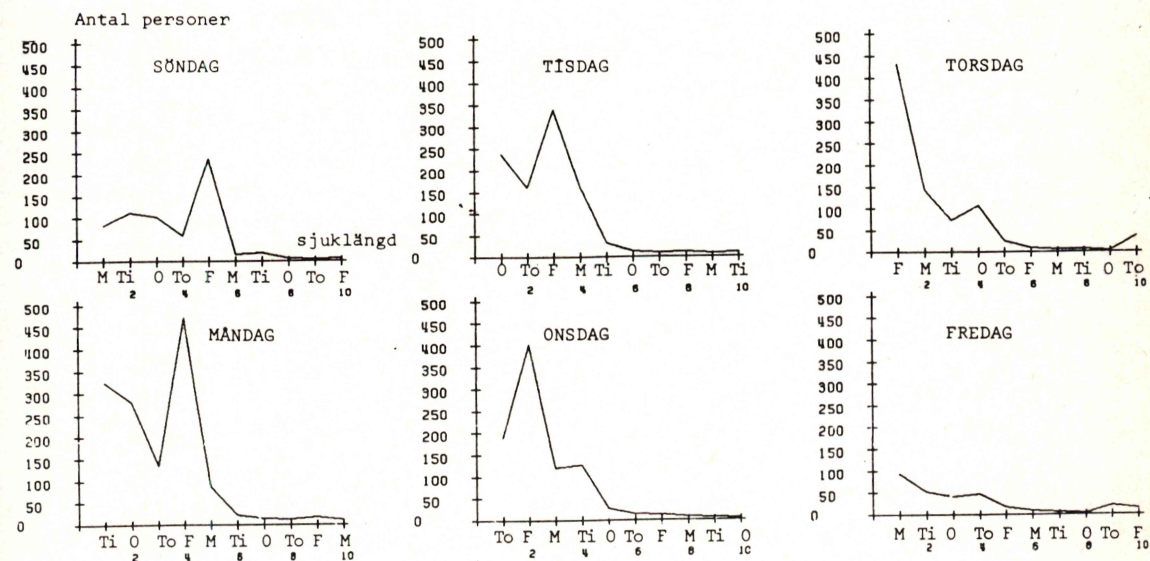
Dels finns det en variation mellan olika veckor av storleksordningen 30 procent. Dessa drag karakteriserar även frånvaro under längre tid men är inte så utpräglade. De beskrivna huvuddragen är liknande oavsett åldersgrupp och sjukskrivningslängd inom

Figur 1. Insjukningsfrekvensen (incidensdata) från Östergötland gällande korttidsfrånvaro (2–4 dagar). Dagnummer från 1 augusti 1980 fram till och med 30 november 1980.

Åldersgrupp 16–65 år

Figur 2. Sjukskrivningsperiodens längd hos personer som sjukskriver sig en viss veckodag. Karensdag ej inräknad. Observera att sjukskrivningsperiodens längd avser de dagar som RFV ersatt. Därför finns veckodagar inlagda i diagrammet och då huvuddelen av populationen har fridag på lördag och söndag antas att dessa dagar bortfaller. Ovanstående gäller medelvärdet för de tre månaders data som tidigare nämnts.

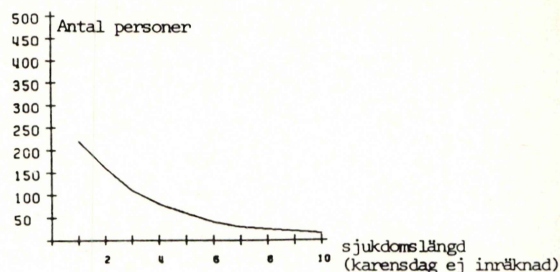
en övre frånvarogräns på ca 10 dagar. För varje dag under perioden 1 september–30 november beräknades antalet insjuknade, som sedan kategoriserades med avseende på deras kommande sjukskrivningslängd. För perioden bestämdes sedan medelvärdena för varje veckodag och resultaten redovi-

sas i figur 2. De olika diagrammen speglar antalet dagar som RFV lämnat ersättning för. Detta innebär i huvudsak att lördag–söndag ej finns med, och därför är veckodag redovisad. En påtaglig tendens är att sista sjukskrivningsdag är en fredag oavsett insjuknandedag. Mot bakgrund av incidensdata (fi-

gur 1) och sjuklängdens beroende av veckodag är det lätt att fatta misstankar om ett allmänt missbruk av sjukförsäkringen.

Med hjälp av verkliga sjukskrivningsförhållanden (enl RFV) och ett på medicinska grunder förmodat sjukdomsspektrum konstruerades en kurva som visar den sannolikt förväntade sjukskrivningsbilden (figur 3), som bör vara oberoende av veckodag. Innan några slutsatser kan dras är det emellertid väsentligt att ställa upp en enkel modell vars struktur försöker fånga de grova dragen av effekterna av sjukförsäkringsreglerna. Endast en population med arbetstider måndag–fredag där 65 procent är privatanställda och 35 procent offentliganställda i Östergötland betraktas. Samtliga har en karensdag ur RFVs perspektiv, men samtliga anställda med månadslön betalas av det egna företaget för mellanliggande veckoslutsledighet vid sjukdom. Samtliga antas vara ärliga då sjukdom anmäles, och anmälan om sjukdom sker först då denna ur den sjukas synpunkt är av praktisk betydelse. Detta innebär tex att en privatanställds lördagsinsjuknande anmäls först under söndagen. Däremot kommer en individ, om han arbetar inom den offentliga sektorn, att göra

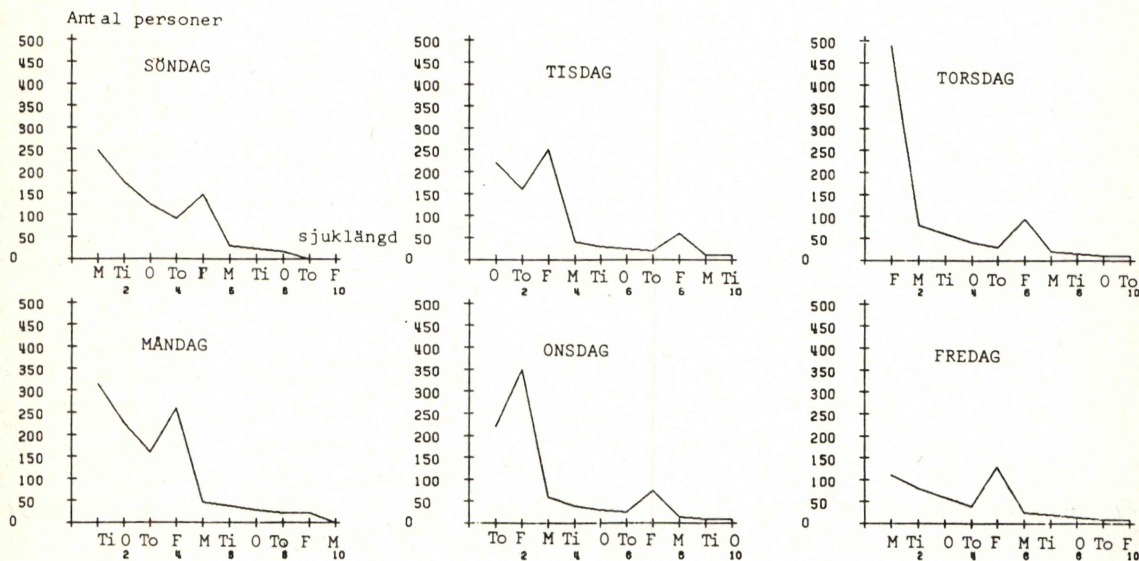
Figur 3. Förväntad sjukdomsbild i befolkningen, vilken bör uppträda oavsett veckodag. Siffrorna på vertikala axeln är anpassade till den i artikeln nämnda datamängden.

anmälan först på måndagen. I figur 4 redovisas resultatet av RFVs regler och veckoslutseffekten, då en sannolik sjukdomsbild enligt figur 3 appliceras.

Likheten med figur 2 är slående. Den teoretiska modellen överensstämmer väl med det man i verkligheten har iakttagit, varför några hållpunkter för missbruk av sjukförsäkringen ej säkert framkommer.

Figur 4. Sjukskrivningsperiodens längd hos personer som sjukskriver sig en viss veckodag om den sannolikhetsbild över sjukdomslängd enligt figur 3 appliceras och huvuddragen av RFVs regler simuleras. Observera att huvuddragen stämmer väl överens med de observerade förhållanden som finns i figur 3.

Sammanfattning och slutsatser

Tre månaders sjukskrivningsdata från Östergötland 1980 visar att sjukfrånvaron är intimt förknippad med veckodag så att man har en större (betald) sjukfrånvaro i början av veckan och lägre i slutet. På samma sätt tenderar sjukskrivningsperiodens längd vara beroende av veckodag. Undersökningen talar för att detta ej kan tolkas såsom ett allmänt utbrett missbruk av sjukförsäkringen utan är en naturlig konsekvens av sjukdomspanoramats i befolkningen och RFVs regler. Anmärkningsvärt är att

den förenklade modell som applicerats ger en mera påtaglig veckovariation än som observerats. Således visar teorin en större sjukankmälan på söndagar och fredagar än verkligheten. Sammanfattningsvis måste man därför säga att det sannolikt inte finns några skäl att misstänka ett allmänt missbruk av sjukförsäkringen för korttidsfrånvaron. Ett definitivt svar på denna fråga kräver dock en statistisk analys av ett större material och av olika sjukdomsgrupper.

4:e nordiska konferensen i Uttryckande Konst

GÖTEBORG 30 MARS—1 APRIL

Ett forum för människor som har intresse av *bild musik drama rörelse poesi* och andra expressiva — kreativa arbetsformer inom pedagogik, rehabilitering och terapi.

Tema: **Handikapp och samhälle**

Upplysningar:

SCANDINAVISKA INSTITUTET
för UTTRYCKANDE KONST,
Linnégatan 23, 413 04 Göteborg
Tel 031 - 12 62 49

Den nya, sköna

MASSAGE-SANDALEN

för zon-terapi som stimulerar blodcirkulationen!

Massagesandalen är försedd med mjuka gumminabbar "fingrar" i olika höjder och i ett monster som hela tiden masserar fötterna och stimulerar blodcirkulationen. Sandalen är dessutom försedd med en tjock mjukgummissula som gör den extra behaglig. Den genialiska idén med massagesandalen har sitt ursprung i Orienten, där man kommit underfund med hur viktigt det är med dessa 100-tals små "gummingrar" som hela tiden är i aktion och masserar fötterna. Därigenom stimuleras nervpunkterna under fötterna. Sandalen ger en mycket behaglig känsla av välbelämnande. Finns i dam- och herrstorl. 33/34, 35/36, 37/38, 39/40, 41/42, 43/44, 45/46 med reglerbart metallspänne. Kan användas både utom- och inomhus. PRIS ENDAST 79.50 + porto.

BESTÄLL REDAN IDAG!
VI GARANTERAR ATT DU BLIR MYCKET NÖJD
— I ANNAT FALL FÅR DU PENGARNA TILLBAKA.

79.50

RUSTANS

ORDETEL DYGNET
RUNT 0346/107 77

Ja. Sänd mig omgående med full returrätt
inom 10 dagar:

... par MASSAGESANDALER à 79.50. Storl.

NAMN

ADRESS

POSTNR/ADRESS

Frankeras
ej
Portot
deb. vid
leveransen.

RUSTANS AB

Svarsförsändelse
Kontonummer 25620006
311 01 FALKENBERG 1